

Co čeká podnikatele po rozšíření práv spotřebitelů?

Rada EU a Evropský parlament aktuálně projednávají návrh směrnice, kterou se mají aktualizovat pravidla na ochranu spotřebitelů. Protipól jejich rozšířených práv ovšem logicky představují nové povinnosti pro podnikatele. Na co byste se tedy měli připravit?

JUDr. Barbora Pacáková

Weinhold Legal, v.o.s. advokátní kancelář

Evropská komise předložila 30. 3. 2022 Radě EU a Evropskému parlamentu návrh novelizační směrnice, kterou se mají aktualizovat pravidla na ochranu spotřebitelů. Jedná se o návrh směrnice EP a Rady, kterou se mění směrnice 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o posílení postavení spotřebitelů pro ekologickou transformaci prostřednictvím lepší ochrany před nekalými praktikami a lepších informací, návrh č. COM/2022/143 final.

Rozšířením práv spotřebitelů se má docílit posílení jejich postavení v zájmu ekologické transformace. Spotřebitelé nově získají právo na informace o životnosti výrobků a jejich opravitelnosti. Směrnice by měla rovněž zakázat tzv. greenwashing neboli zavádějící environmentální tvrzení (v češtině se používá sousloví „lakování nazeleno“) a praktiky, jež spotřebitele uvádějí v omyl ohledně životnosti výrobků. Tím by se měla posílit jejich ochrana před nedůvěryhodnými či falešnými environmentálními tvrzeními. Jak již ovšem zaznělo, protipól rozšířených práv spotřebitelů tvoří nové povinnosti podnikatelů.

Východiska návrhu směrnice

K přijetí návrhu směrnice č. COM/2022/143 final (dále jen „směrnice“) vede především rostoucí zájem občanů EU podílet se na ekologické transformaci evropského hospodářství. Unie se snaží tento trend podpořit motivací spotřebitelů k ekologičtějšímu a udržitelnějšímu nákupnímu chování, které je nezbytné k dosažení cílů EU v oblasti klimatu a k ochraně životního prostředí.

V rámci přípravy směrnice byla zohledněna veřejná konzultace s více než 12 000 spotřebiteli, jakož i s podniky, odborníky v oblasti spotřebitelského práva a vnitrostátními orgány. Vyplynulo z ní, že největší překážkou lepší účasti spotřebitelů na ekologické transformaci a směřování k udržitelnějšímu spotřebnímu chování představuje ověřování spolehlivosti environmentálních tvrzení o produktech. Spotřebitelé postrádají spolehlivé informace o udržitelnosti produktů - o jejich ekologických vlastnostech, životnosti a opravitelnosti - a čelí klamavým obchodním praktikám, včetně předčasného zastarávání produk-

tů, greenwashingu, nedostatečné transparentnosti a důvěryhodnosti označení udržitelnosti a digitálních informačních nástrojů.

Studie Evropské komise z roku 2020 posoudila 150 environmentálních tvrzení a zjistila, že 53,3% z nich poskytuje vágní, zavádějící či nepodložené informace o environmentálních vlastnostech výrobků napříč EU a v široké škále skupin produktů (viz Environmental claims in the EU - inventory and reliability assessment, 2020). V EU přitom existuje mnoho systémů

Studie ukazují, že životnost produktu tvoří pro spotřebitele jeden z nejdůležitějších faktorů při výběru (viz 1url.cz/@final_report). Zmíněná životnost se však v posledních letech ve skutečnosti zkracuje, přičemž spotřebitelé hrají při zvrácení daného trendu důležitou úlohu. Zboží se nepoužívá tak dlouho, jak by mohlo, a stává se odpadem ještě před koncem své potenciální životnosti.

označování udržitelnosti: 230 dobrovolných ekoznaček, 901 systémů označování v oblasti potravin, 100 soukromých značek zelené energie. V současné době však jen 35% značek udržitelnosti vyžaduje konkrétní údaje k prokázání souladu s požadavky na označování.

Podle stávající legislativy si spotřebitelé mohou během zákonné doby odpovědnosti vybrat mezi opravou a výměnou výrobku, který byl vadný v okamžiku dodání, přičemž v praxi se obvykle rozhodují pro výměnu. Pokud nemohou využít prostředky nápravy v rámci zákonné doby odpovědnosti - například proto, že vadu způsobili sami nebo že zákonná doba odpovědnosti uplynula - často čelí značným obtížím při opravě zboží, což může vést k jeho předčasné likvidaci. Až 80% spotřebitelů v EU uvádí, že mají obtíže nalézt informace o tom, jak snadné je výrobek opravit, a ocenili by více informací o dostupnosti náhradních dílů, příruček pro opravy apod. (viz Beha-

vioural Study on Consumer's Engagement in the Circular Economy, 2018, s. 81). Další odrazující důvod tvoří náklady na opravu, jež se někdy blíží ceně nového výrobku, nebo ji dokonce převyšují. Spotřebitelé jsou tak čím dál ochotnější zaplatit víc za produkt, který bude mít delší životnost, aniž by bylo nutné provádět opravy.

Uvedené problémy přitom znevýhodňují spotřebitele tím, že je vedou k neoptimálním rozhodnutím, snižují jejich důvěru k aktuálně přístupným environmentálním informacím a brání jim, aby aktivně přispívali k eko-

Spotřebitelé nově získají právo na informace o životnosti výrobků a jejich opravitelnosti

logické transformaci. Znevýhodňování jsou i podnikatelé nabízející skutečně udržitelné produkty vůči těm, kteří tak nečiní. Jelikož země EU začínají zavádět odlišná vnitrostátní řešení uvedených

problémů, riskují někteří podnikatelé zbytečně vysoké náklady na dodržování předpisů. Proto Komise přistoupila k jednotnému řešení novelizací směrnic, jež upravují pravidla na ochranu spotřebitelů.

Širší souvislosti navrhované směrnice

Revize spotřebitelského práva EU navrhovaná směrnicí tvoří součást širší iniciativy v rámci Zelené dohody pro Evropu [viz sdělení COM(2019) 640 final z 11. 12. 2019]. Cílem Zelené dohody je, aby se Evropa do roku 2050 stala prvním klimaticky neutrálním kontinentem, a to zejména rozšířením oběhového hospodářství a oddělením hospodářského růstu od využívání zdrojů. K tomu může dojít, pouze budou-li spotřebitelé konzumovat a podniky vyrábět udržitelněji.

Návrh směrnice je součástí vize spotřebitelské politiky pro období 2020-2025 podle Nového programu pro spotřebitele [viz sdělení COM(2020) 696 final z 13. 11. 2020]. Ten doplňuje Akční plán EU pro oběhové hospodářství, podle něž by téměř veškeré fyzické zboží na unijním trhu mělo být v průběhu celého svého životního cyklu šetrnější k životnímu prostředí, výrazněji oběhové a energeticky účinnější, a to od návrhu až po každodenní používání, odstranění a nové využití [viz sdělení COM(2020) 98 final z 11. 3. 2020].

Směrnice se zaměřuje na posílení postavení spotřebitelů, ukládá podnikatelům povinnost poskytovat informace o opravitelnosti před samotným nákupem a zajišťuje ochranu před nekalými praktikami spojenými s předčasným zastaráváním, zatímco Komise bude dále pracovat na zave-

dení nového „práva na opravu“ zboží po nákupu (zejm. elektroniky). V únoru rovněž přijala návrh týkající se náležité péče podniků v oblasti udržitelnosti, který jim stanoví nové povinnosti k respektování lidských práv a životního prostředí a k udržitelnému a odpovědnému jednání.

Souběžně s tím Komise pracuje na podpoře podniků v rámci ekologické transformace, včetně dobrovolných iniciativ, jako je závazek udržitelné spotřeby. Svou úlohu budou mít nové obchodní modely založené na pronájmu a sdílení zboží i služeb, za předpokladu, že jsou skutečně udržitelné a dostupné. Komise rovněž přezkoumá směrnici o bezpečnosti výrobků a směrnici o spotřebitelských úvěrech a uvádění finančních služeb na trh.

Cíle směrnice

Cílem směrnice je především zajistit bezproblémové fungování jednotného trhu EU, a to ku prospěchu spotřebitelů i podnikatelů, a podporovat roli spotřeby při dosahování klimatických cílů Unie a ochraně životního prostředí.

Směrnice má posílit práva spotřebitelů změnou dvou směrnic, jež upravují pravidla pro ochranu spotřebitelů: 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách, a 2011/83/EU, o právech spotřebitelů.

Posílení práv spotřebitelů se má dosáhnout poskytováním lepších informací o životnosti a opravitelnosti určitých produktů před uzavřením smlouvy a zlepšením ochrany spotřebitelů před nekalými obchodními praktikami, které brání udržitelným nákupům. Patří mezi ně: greenwashing; praktiky předčasného zastarávání

ní, tj. předčasné selhávání zboží; a používání nespolehlivých a netransparentních označení udržitelnosti a informačních nástrojů.

Právo na informace o životnosti a opravitelnosti

Pokud jde o změny směrnice o právech spotřebitelů, obchodníkům má být uložena povinnost poskytovat jim informace o životnosti a opravitelnosti výrobků. Spotřebitelé budou muset být informováni o zaručené životnosti výrobků. Prodejci jim budou muset poskytnout informace o existenci a délce obchodní záruky výrobce na trvanlivost u všech druhů zboží, je-li daná informace výrobcem zpřístupněna. Pokud výrobce zboží nabízí obchodní záruku životnosti delší než dva roky, bude muset prodejce zmíněnou informaci spotřebiteli poskytnout. V případě energetických spotřebičů bude muset prodejce spotřebitele informovat i v případě, že výrobce žádné informace o obchodní záruce životnosti neposkytl.

Prodejce bude muset rovněž poskytnout příslušné informace

TIP

V oblasti ochrany spotřebitele nejsou stanoveny žádné výjimky pro malé a střední podniky ani mikropodniky, neboť by to odporovalo obecnému účelu pravidel na ochranu spotřebitele a také zájmům MSP. Spotřebitelům by se totiž dostávalo nižší úroveň ochrany, a tudíž by měli menší důvěru při nakupování od zmíněných podniků.

o existenci a podmínkách prodejných služeb, včetně služeb opravy, jako je případně bodové hodnocení opravitelnosti, nebo jiné relevantní informace o opravách poskytované výrobcem, jako je dostupnost náhradních dílů, uživatelská příručka či návod k opravě. U inteligentních zařízení a digitálního obsahu a služeb bude muset být spotřebitel informován též o existenci a délce období, během něž se výrobce zavazuje poskytovat aktualizace softwaru.

Na volbě výrobce a prodejce se ponechává nejhodnější způsob, jak dané informace spotřebiteli poskytnou – ať už na obalu, etiketách, štítcích, či v popisu výrobku na internetových stránkách. Od obchodníka by se nemělo vyžadovat, aby zmíněné informace od výrobce aktivně vyhledával, například na internetových stránkách produktu. V každém případě budou muset být spotřebiteli poskytnuty před uzavřením smlouvy, a to jasným a srozumitelným způsobem.

Popsané povinnosti se týkají smluv uzavřených na dálku a smluv uzavřených mimo obchodní prostory, jakož i jiných smluv než uzavřených na dálku nebo mimo obchodní prostory. Obchodníkům má být uložena také povinnost upozornit spotřebitele na informace o existenci a délce obchodní záruky výrobce na trvanlivost (nebo v případě energetických spotřebičů o tom, že žádné takové informace poskytnuty nebyly), a to přímo před podáním objednávky u smluv uzavřených na dálku, jež mají být uzavřeny elektronickými prostředky.

Zákaz greenwashingu a plánovaného zastarávání

Směrnici o nekalých obchodních praktikách navrhuje Komise změnit následujícím způsobem: Se-

znam vlastností výrobku, u nichž obchodník nesmí uvést spotřebitele v omyl, bude rozšířen tak, aby zahrnoval dopad na životní prostředí či sociální dopad výrobku (informace o pracovních podmínkách, dobročinných příspěvcích nebo dobrých životních podmínkách zvířat), jakož i informace o jeho životnosti a opravitelnosti. Na seznam zakázaných nekalosoutěžních jednání, jež se budou považovat za klamavá a budou jako taková posuzována individuálně, se doplňují další dvě praktiky:

- Uvedení environmentálního tvrzení o budoucím vlivu na životní prostředí bez jasných, objektivních a ověřitelných závazků a cílů a bez nezávislého systému monitorování. Prostřednictvím daných tvrzení vytvářejí obchodníci dojem, že nákupem jejich produktů přispívají spotřebitelé k nízkouhlíkovému hospodářství.

- Inzerování přínosů pro spotřebitele, které se na relevantním trhu považují za běžnou praxi. Pokud je například nepřítomnost chemické látky na trhu konkrétního produktu běžnou praxí, její propagace jakožto charakteristického znaku produktu by mohla představovat nekalou obchodní praktiku.

Na seznam informací, které se mají v případě určitých obchodních praktik považovat za závažné a jejichž opomenutí může vést k tomu, že se bude dotčená obchodní praktika považovat za klamavou, se doplňuje nová položka: Poskytuje-li obchodník službu, jež porovnává produkty – a to i skrze nástroj pro informování o udržitelnosti – považují se za závažné informace o metodě srovnání, o produktech, jež tvoří předmět srovnání, o jejich dodavatelích a opatřeních k aktualizaci informací. Na tzv. černou listinu neboli stávající seznam zakáza-

ných nekalých obchodních praktik, jež se považují za nekalé za všech okolností, pak budou doplněny následující praktiky:

- Uvádění obecných a vágních environmentálních tvrzení, pokud nelze prokázat vynikající environmentální profil produktu či obchodníka systémy ekoznaček úředně uznanými v členských státech [v souladu s nařízením (ES) č. 66/2010 (ekoznačka EU), zejm. jeho čl. 11] nebo jinými použitelnými právními předpisy EU, které jsou pro dané tvrzení relevantní. Jako příklad takových obecných environmentálních tvrzení slouží charakteristiky typu „šetrné k životnímu prostředí“, „eko“, „ekologické“ „energeticky úsporné“ nebo „biologicky rozložitelné“, jež vytvářejí mylný dojem o vynikajících environmentálních vlastnostech. Například tvrzení „biologicky rozložitelné“ ohledně určitého produktu by bylo obecným tvrzením, zatímco tvrzení „obal je biologicky rozložitelný kompostováním během jednoho měsíce“ by bylo konkrétním tvrzením, které do působnosti daného zákazu nespadá.

- Uvádění environmentálního tvrzení o celém výrobku, pokud se ve skutečnosti týká pouze určitého jeho aspektu.

- Používání značky udržitelnosti, která se nezakládá na nezávislém certifikačním systému nebo nebyla zavedena orgány veřejné správy.

- Neinformování o tom, že má zboží omezenou funkčnost při použití spotřebního materiálu, náhradních dílů či příslušenství, jež neposkytl původní výrobce. Například by bylo zakázáno uvádět na trh tiskárny navržené tak, aby se omezila jejich funkčnost, jestliže se používají inkoustové kazety neposkytované původním výrobcem tiskárny, aniž by byly dané informace spotřebiteli sděleny. Podob-

ně by bylo zakázáno uvádět na trh chytrá zařízení navržená tak, aby se omezila jejich funkčnost při používání nabíječek či náhradních dílů, které neposkytuje původní výrobce, aniž by byly uvedené informace spotřebiteli sděleny.

- Presentace požadavků uložených právními předpisy na všechny výrobky v příslušné kategorii produktů na trhu EU jako charakteristického rysu nabídky obchodníka. Zmíněný zákaz by se mohl vztahovat třeba na situace, kdy obchodník inzeruje, že daný produkt neobsahuje konkrétní chemickou látku, ačkoliv tato je již v EU pro všechny produkty v rámci dané kategorie produktů zakázána zákonem.

- Neinformování spotřebitele, že aktualizace softwaru bude mít negativní dopad na používání elektrického spotřebiče nebo na určité vlastnosti daného zboží, a to i v případě, že aktualizace vylepší fungování jiných jeho vlastností. Budou-li například spotřebitelé vyzváni k aktualizaci operačního systému ve svém chytrém telefonu, bude obchodník povinen je informovat, zda bude mít aktualizace negativní dopad na fungování kterékoliv vlastnosti telefonu - po určité době přestane fungovat nebo se sníží jeho funkčnost.

- Neinformování spotřebitele o existenci prvku zboží, který byl zaveden s cílem omezit jeho trvanlivost: Mohlo by jít například o software, jenž po určité době

zastaví či sníží funkčnost zboží, nebo o hardware navržený tak, aby po určité době selhal.

- Tvrzení, že má zboží určitou trvanlivost, pokud se jedná o dobu či intenzitu používání, jestliže tomu tak není: Příklad by představovala situace, kdy obchodník spotřebitele informuje, že by pračka podle očekávání měla vydržet určitý počet pracích cyklů, přestože její skutečné používání ukazuje, že tomu tak není.

- Presentace produktů v tom smyslu, že umožňují opravu, pokud tomu tak není, nebo neinformování spotřebitele, že v souladu s požadavky právních předpisů není oprava zboží možná.

- Snaha přimět spotřebitele k výměně spotřebního materiálu zboží dříve, než je to z technických důvodů nutné - například pokud by byl spotřebitel prostřednictvím nastavení tiskárny vyzván, aby vyměnil inkoustové kazety, před tím než jsou skutečně prázdné, za účelem pobídky ke koupi dalších.

Na závěr...

Navrhované znění směrnice klade na podnikatele nové informační povinnosti a rozšiřuje rejstřík zakázaných nekalosoutěžních praktik, které budou jistě spojeny s určitými náklady na poskytování informací. Dané náklady ovšem pravděpodobně přejdou

na spotřebitele, neboť budou zahrnuty v ceně výrobků.

TIP

Řešení greenwashingu a předčasného zastarávání rovněž povede k dalším nákladům, avšak obzvlášť pro podnikatele, kteří se jich v současnosti dopouštějí. Ostatní budou ve skutečnosti benefitovat z posílení právní jistoty a pročištění trhu zákazem nekalosoutěžních praktik. Zároveň dává směrnice jasný signál trhu, že konkurenceschopnost podnikatelů bude v budoucnu spočívat v obnovitelnosti a opravitelnosti produktů.

Návrh směrnice nyní projedná Rada EU a Evropský parlament, časový rámec ovšem není omezen. V případě jejího schválení bude směrnice do českého právního řádu transponována zřejmě novelizací zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitelů, a zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Spotřebitelé budou mít při porušení svých práv nárok na nápravu, a to zřejmě i prostřednictvím postupu kolektivního odškodnění podle směrnice o zástupných žalobách, jež by měla být do právních řádů členských států transponována do konce roku 2022. ●●●

Weinhold Legal

PRAHA ■ BRNO

www.weinholdlegal.com

- Bankovníctví, finanční služby a pojišťovnictví
- ESG - Firemní udržitelnost
- Fúze a akvizice
- Hospodářská soutěž
- Insolvence a restrukturalizace

- IT, média a telekomunikace
- Korporátní právo
- Nemovitosti
- Ochrana osobních údajů
- Pracovní právo
- Regulatorní záležitosti

- Slovenské právo
- Soudní a rozhodčí řízení
- Správa rodinného majetku
- Start-upy a venture kapitál
- Trestní právo a compliance
- Veřejné zakázky a veřejný sektor